

УДК 330.15:352/354:338.244.47(477)
JEL L60, O31, O33, R30

Н. М. Попадинець

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: popadynets.n@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7556-6135>

Х. О. Патицька

кандидат економічних наук, науковий співробітник
відділу регіональної фінансової політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: pelechata@meta.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2871-7540>

І. В. Лещух

кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу
просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: ira_borsch@mail.ru
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-3860-0728>

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

Систематизовано наукові підходи до класифікації природно-ресурсного потенціалу територіальної громади та розкрито його сутність. Сформовано структуру природно-ресурсного потенціалу територіальних громад. Визначено основні проблеми використання природно-ресурсного потенціалу територіальних громад. Охарактеризовано концептуально-структурну модель природно-ресурсного потенціалу територіальної громади. Досліджено основні аспекти формування сучасного фінансово-економічного механізму капіталізації природних ресурсів громади. Встановлено, що природно-ресурсний потенціал територіальних громад дає можливість покращити рівень фінансової спроможності громади шляхом наповнення місцевих бюджетів через розвиток відповідних територій. Запропоновано підходи до покращення ефективності використання природних ресурсів територіальними громадами в умовах децентралізації влади в Україні.

Ключові слова: децентралізація влади, природно-ресурсний потенціал, територіальні громади, фінансово-економічний механізм капіталізації, місцеві бюджети.

Popadynets N., Patytska Kh., Leshchukh I. CURRENT PROBLEMS OF THE USE OF NATURAL RESOURCES CAPACITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

Under the current processes of consolidation of territorial communities, the policy of their social, economic and ecological stability based on efficient nature management is related to the condition and nature of the use of natural resources by people in their activity to maintain their existence. Conducting economic activity, people use various natural resources. Therefore, objective and distinct assessment of natural resources is of particular importance. The development of a territory and entities located there depend on this assessment. Natural resources capacity is considered in modern science as the most important factors of economic development of both the regions and the country in general. The paper aims to research the problems of the use of natural resources capacity of a territorial community and to define the ways of their efficient use. Scientific approaches to classification of natural resources capacity of a territorial community are systematized and its nature is outlined. The structure of natural resources capacity of territorial communities is formed. Main problems of the use of natural resources capacity of territorial communities are defined. Conceptual and structural model of natural resources capacity of a territorial community is characterized. Major aspects of forming of modern financial-economic mechanism of capitalization of a community's natural resources are examined. The paper reveals that natural resources capacity of territorial communities provides an opportunity to improve the level of financial capacity of a community by filling local budgets through the development of relevant territories. The approaches to the improvement of the efficiency of the use of natural resources by territorial communities in conditions of authorities' decentralization in Ukraine are suggested.

Key words: authorities' decentralization, natural resources capacity, territorial communities, financial-economic mechanism of capitalization, local budgets.

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах децентралізаційних процесів формування об'єднаних територіальних громад політика їх соціально-економічної та екологічної стійкості, що забезпечується на підставі раціонального природокористування, пов'язана зі станом і характером використання природних ресурсів, що є сукупністю явищ природи, які використовуються людиною в своїй діяльності задля підтримки свого існування. Під час своєї господарської діяльності людина незмінно використовує різні природні ресурси. Тому об'єктивна і точна оцінка природних ресурсів та їх визначення є вкрай необхідною процедурою, від проведення якої може залежати весь розвиток території та суб'єктів діяльності, які тут розташовані.

Природно-ресурсний потенціал належить до найважливіших чинників економічного розвитку як регіонів, так і країни загалом. Від стану і забезпеченості природними ресурсами напруга залежать і масштаби розвитку, розміщення продуктивних сил, насамперед ресурсомістких виробництв. У сучасних умовах зростає значення раціонального використання природно-ресурсного потенціалу, що дозволяє знизити матеріаломісткість продукції, забезпечити зростання продуктивності праці і підвищити ефективність діяльності економіки на будь-якому рівні. Особливість сучасного етапу розвитку господарських відносин щодо використання природно-ресурсного потенціалу полягає в тому, що ресурсодобувні регіони (території) разом з державою і ресурсодобувними компаніями зацікавлені як в економічних, так і екологічних результатах цього процесу. Регіони, які володіють цими ресурсами, першими відчують усі негативні наслідки нерационального підходу до використання природно-ресурсного потенціалу. Тому забезпечення раціонального використання природно-ресурсного потенціалу стає одним з найважливіших завдань, а його успішне вирішення позитивно позначиться на розвитку економіки і зміцненні соціальної стабільності на ресурсодобувних територіях. Дослідження категорії природно-ресурсного потенціалу продиктовано необхідністю приведення методології оцінки, обліку і управління природними ресурсами у відповідність з екологічною ситуацією, потребами суспільства і економічними реаліями в країні.

Аналіз останніх джерел. Питаннями сутності природно-ресурсного потенціалу в сучасній економічній літературі займалася низка науковців. Так, І. Шкуратова визначає, що природно-ресурсний потенціал це здатність природних систем надавати необхідні для економічного розвитку якості і кількість природних ресурсів у сформованих умовах господарювання, зберігаючи при цьому свій природний стан [1]. Ю. Дмитрієвський вважає, що природно-ресурсний потенціал це сукупність природних ресурсів території, доступну для використання за певного рівня розвитку техніки, технології та економічних відносин [2]. М. Реймерс вважає, що природно-ресурсний потенціал – це здатність екосистем без вагомого для себе збитку

відавати необхідну людині продукцію або виконувати корисну для неї роботу в конкретний історичний період, а також теоретично гранична кількість природних ресурсів, яка може бути використана людством без порушення умов існування і розвитку суспільства [3]. За Б. Данилишиним, В. Міщенком та С. Дорогунцовим, природно-ресурсний потенціал – це сукупність природних ресурсів і природних умов у певних географічних межах, що забезпечує задоволення економічних, екологічних, соціальних, культурно-оздоровчих і естетичних потреб [4]. В. Руденко пропонує під природно-ресурсним потенціалом території (акваторії) розуміти «сукупну продуктивність природних ресурсів, засобів виробництва і предметів споживання, що виражається у їхній суспільній споживній вартості» [5]. Л. Шевчук, В. Павлов і С. Лукін розглядають природно-ресурсний потенціал як фактори розміщення і розвитку продуктивних сил і визначають як сукупність запасів усіх природних компонентів (мінерально-сировинних, водних, земляних, лісових, повітря, кліматичних тощо) на конкретній території в певний період часу [6; 7]. В. Клочков визначає такий потенціал як сукупність ресурсів, що розміщена в межах визначеної території, використовується в народному господарстві при сучасному рівні розвитку виробничих сил [8]. І. Дерев'яко визначив, що природно-ресурсний потенціал це сукупність природних ресурсів, які можуть здійснювати внесок у приріст національного багатства протягом тривалого періоду часу і у відтворенні яких існує об'єктивна необхідність [9]. П. Жук визначає природно-ресурсний потенціал як здатність природних ресурсів задовольняти потреби процесу виробництва матеріальних, культурних і духовних благ у вигляді товарів і послуг для забезпечення життєдіяльності людини та зростання її добробуту [10].

Метою статті є дослідження проблеми використання природно-ресурсного потенціалу територіальної громади та визначення напрямів щодо ефективності їх використання.

Основні результати дослідження. Розглядати сутність поняття «природно-ресурсний потенціал» можна за різними підходами, адже коли під ресурсами розуміється сукупність тільки природних ресурсів (до складу яких можуть бути включені і природні умови – рельєф, клімат), то в цьому випадку природно-ресурсний потенціал розглядається не тільки як сукупність матеріальних природних ресурсів, що беруть участь у виробничому процесі як засоби виробництва, до нього входять і інші ресурси екосистеми, щоб забезпечити задоволення різноманітних потреб людей (здоров'я, відпочинок).

З цих позицій здавалося б, що природно-ресурсний потенціал і природні ресурси – два ідентичних поняття, що включають однакові елементи, фактори. Однак слід урахувати основне положення, подане в низці праць, про необхідність комплексного підходу в оцінці використання природно-ресурсного потенціалу, оскільки територіальне поєднання природних ресурсів у регіоні становить собою не суму розрізнених ресурсів, окремих природних

чинників, а єдиний природний комплекс, у якому взаємопов'язані всі елементи. Просте підсумовування ресурсів території не враховує синергетичний ефект, що виникає в результаті використання всієї сукупності певних поєднань ресурсів території [1].

Авторами Є. Мержинським і В. Глушевським на основі проведених ними досліджень було систематизовано і виділено три основні підходи до трактування сутності природно-ресурсного потенціалу [11]:

1. Природничо-науковий підхід. Представники цього напрямку (В. Руденко, А. Ігнат'єв, В. Клочков, Є. Качан) розглядають природно-ресурсний потенціал з позиції сукупності, продуктивності, потужності наявних ресурсів регіону, які використовуються в національній економіці. Такий потенціал вважається об'єктом природокористування. Важливим чинником для цього підходу є сукупність географічного положення території, природних ресурсів і інших компонентів географічного середовища.

2. Макроекономічний підхід. Базується на тому, що природно-ресурсний потенціал це необхідна складова економічного зростання регіону, яка ґрунтується на наявному рівні розвитку техніки та технології. При такому підході йому властиві всі ознаки матеріальних благ, які входять до складу національного багатства. Природні ресурси розглядаються як природний фактор, який має властивість споживчої вартості і забезпечує відношення суспільних потреб у ресурсах. Суспільне виробництво, його розвиток залежать від забезпеченості регіону природними ресурсами. Його представниками є: Н. Соколова, А. Букреєв.

3. Збалансований екосистемний підхід. Природно-ресурсний потенціал розглядається як певна еколого-

економічна система, що функціонує у межах збалансованого регіонального розвитку. Для цього напрямку характерне визначення природно-ресурсного потенціалу як теоретично граничного обсягу природних ресурсів, які можуть бути використані суспільством без порушення умов існування і розвитку майбутніх поколінь. Тобто цей потенціал створює умови для розвитку промисловості і сільського господарства, він є джерелом задоволення потреб суспільного виробництва, створення засобів і умов життєдіяльності людей, що не призводить до порушення рівноваги в навколишньому природному середовищі. Представниками такого підходу є С. Дорогунцов, Б. Данилишин, Н. Реймерс, О. Федчак.

Розглядаючи запропоновані трактування природно-ресурсного потенціалу, на наш погляд, склад природно-ресурсного потенціалу ОТГ варто розглядати у розрізі видів природних ресурсів, з розподілом території, на якій вони розташовані, відповідно до правового статусу (землі державної, громадської (комунальної) власності, функціонального використання, величини розвіданих запасів корисних копалин, ліцензій на використання тощо. Особливо необхідно визначити екологічно небезпечні території, або такі що можуть зазнати негативного впливу у майбутньому.

Природно-ресурсний потенціал ОТГ – це сукупна продуктивність природних ресурсів, засобів виробництва і предметів споживання, виражена в їхній суспільній споживчій вартості на певній території в певний період часу. У загальній структурі природно-ресурсний потенціал поділяється на такі групи ресурсів: мінеральні, водні, земельні, лісові (рис. 1).

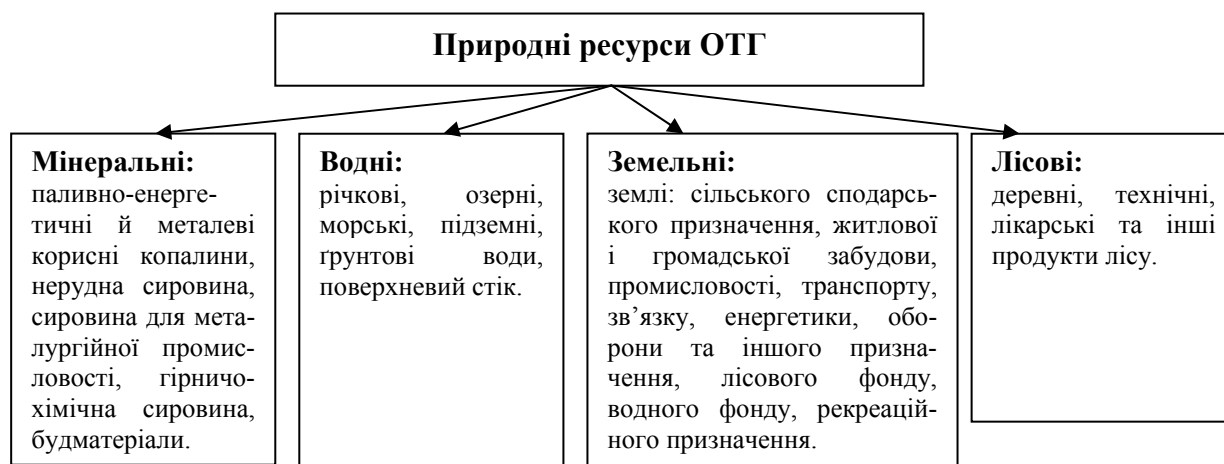

Рис. 1. Структура природно-ресурсного потенціалу

Складено автором.

Зв'язки між різними видами природних ресурсів формують процес використання у господарській діяльності ОТГ певних видів природних ресурсів, де результат діяльності призводить до наповнення місцевого бюджету. Ефективне використання природно-ресурсного потенціалу потребує оцінки стану та можливостей цих ресурсів в ОТГ. Однак до сьогодні не вирішено низку проблемних питань щодо можливості використання наявних природних

ресурсів на території громади самою ж громадою, оскільки багато ОТГ і не володіють інформацією, що їм належить.

Тому моделювання природно-ресурсного потенціалу ОТГ (рис. 2) потрібно здійснювати у розрізі видів природних ресурсів, з розподілом території, на якій вони розташовані, відповідно до правового статусу (землі державної, громадської (комунальної) власності), функціонального

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

використання, величини розвіданих запасів корисних копалин, ліцензій на використання тощо. Окремо необхідно визначити екологічно небезпечні території,

або такі що можуть зазнати негативного впливу у майбутньому.

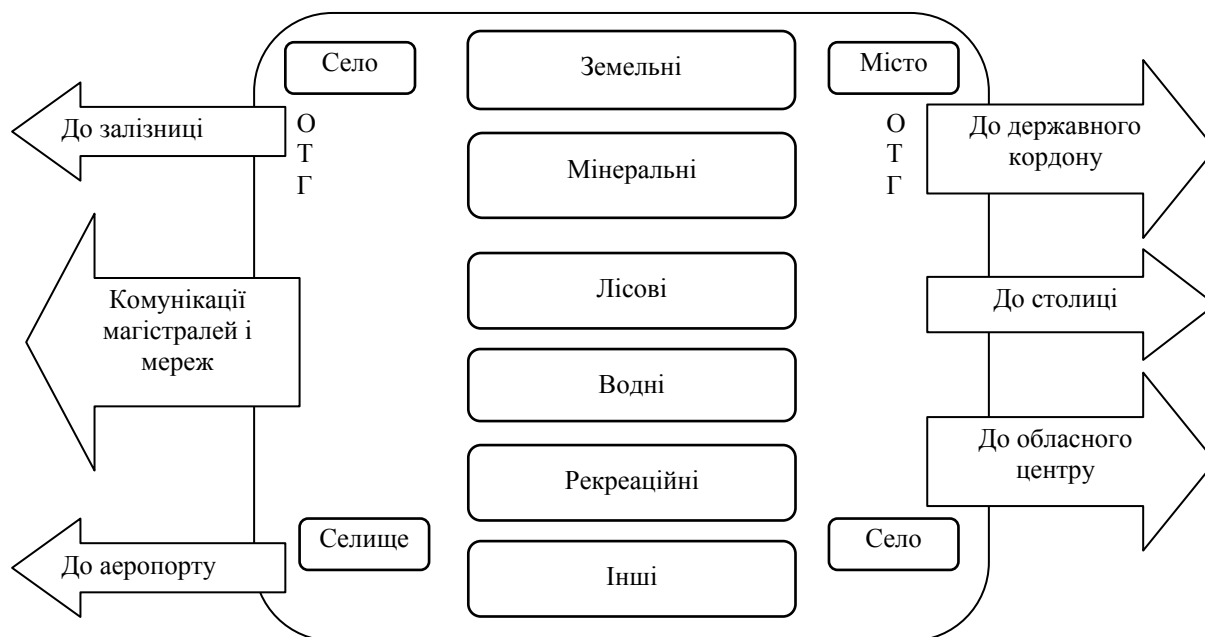

Рис. 2. Концептуально-структурна модель природно-ресурсного потенціалу ОТГ [12]

Таке моделювання дозволяє нам визначати фінансові можливості ОТГ на перспективу, оскільки показує, що потрібно враховувати, і незадіяні у виробничо-господарський обіг такі ресурси території, як наявність природних ресурсів, зокрема мінеральних, рекреаційних і лісових. Оцінка фінансових можливостей ОТГ від використання незадіяних на момент дослідження її природних ресурсів має базуватися на прогнозованих розрахунках доцільності їх використання на визначений період часу з врахуванням витрат на реалізацію.

Також концептуально-структурну модель природних ресурсів можна використовувати для:

- оцінки інвестиційного потенціалу та інвестиційної привабливості території об'єднаної громади, створення кластерів та інших ресурсних об'єднань;
- співробітництва громад і міжгромадівських зв'язків для спільного використання ресурсів;
- забезпечення сталого розвитку території;
- пошуку та виявлення резервів щодо підвищення фінансової спроможності громади.

М. А. Хвесик, І. К. Бистряков, Д. В. Клиновий визначаючи місце природних ресурсів у фінансово-економічному забезпеченні розвитку ОТГ, пропонують застосовувати механізм капіталізації природних ресурсів об'єднаної територіальної громади в умовах децентралізації управління економікою. Де під капіталізацією природних ресурсів розуміють процес перетворення природних ресурсів у капітал в економічних системах на засадах гармонізації інтересів суб'єктів господарювання задля забезпечення сталого розвитку територіальних громад [13].

Рациональне використання природно-ресурсного потенціалу ОТГ базується на таких принципах [14]:

- системності: передбачає встановлення між структурними елементами природно-ресурсного потенціалу зв'язків, які забезпечують цілісність його відтворення і функціонування;
- комплексності: тісно пов'язаний з принципом системності і передбачає визначення причинних взаємозалежностей між структурними елементами природно-ресурсного потенціалу, їх зміну та розвиток у просторі і часі за кількісними та якісними ознаками;
- оптимальності: регулює обмін речовин між економічною та природною системами таким чином, що задоволення виробничих потреб у природних ресурсах здійснюється за умов мінімізації витрат суспільної праці та збереження якості навколишнього середовища;
- синергізму: базується на принципах системності та комплексності і означає, що взаємодія різних природних ресурсів не обмежується парними зв'язками окремих елементів, а включає інтегральні, прямі та обернені зв'язки;
- самовідновлюваності: передбачає здатність природно-ресурсного потенціалу самостійно відновлювати свої кількісні та якісні характеристики відповідно до термінів споживання природних ресурсів, що використовуються в економічній діяльності ОТГ.

Проблеми використання низки природних ресурсів ОТГ спричинена частковою відсутністю законодавчої та нормативної бази щодо розподілу тих чи інших

ресурсів між громадою, регіоном чи державою, тобто чітким визначенням, що належить ОТГ, а що державі, що може ОТГ використовувати для власного фінансового забезпечення.

Так, до 2018 р. від використання лісових ресурсів, а саме від заготівлі деревини в порядку рубок головного користування, ОТГ не отримували ніяких коштів. Однак завдяки позиції Асоціації міст України в Бюджетному та Податковому кодексах прийнятті важливі для місцевого самоврядування зміни. Зокрема, вдалось відстояти відрахування до бюджетів міст обласного значення та ОТГ 37% надходжень від рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування.

5.08.2018 р. набрав чинності Закон України від 10.07.2018 №2497-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств». У Законі внесені зміни до ст. 273 Податкового кодексу України, відповідно до якої передбачається оподаткування земельним податком земель лісогосподарського призначення [15].

Ставки земельного податку визначаються рішеннями місцевих рад. Суб'єкти господарювання, у яких у користуванні є земельні ділянки лісогосподарського призначення, зобов'язані подати уточнюючі декларації з плати за землю. У рішеннях органів місцевого самоврядування щодо ставок земельного податку лісові землі не зазначалися, проте більшість рішень мають пункти «Інше», які й передбачають 5%. Оскільки рішення щодо визначення ставок земельного податку є регуляторним актом і, відповідно до закону, визначена чітка послідовність прийняття таких рішень, вносити зміни в такі рішення неможливо [16].

Тому для розрахунку сум земельного податку необхідно використовувати нормативну грошову оцінку одиниці площі ріллі по областях (наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 23.05.2017 №262).

Ще однією можливістю використання природно-ресурсного потенціалу є процес передачі землі сільськогосподарського призначення поза межами населених пунктів у комунальну власність ОТГ. Підставою такого рішення є розпорядження уряду.

Сам процес передачі земель сільськогосподарського призначення складається з кількох основних етапів [17]:

- проведення інвентаризації всіх або частини земель у межах громади;
- орган місцевого самоврядування ініціює процес передачі земельних ділянок;
- держгеокадастр розробляє необхідну документацію з землеустрою;
- держгеокадастр приймає наказ про передачу земель;
- орган місцевого самоврядування ухвалює рішення про прийняття цих земель у комунальну власність;

- органи місцевого самоврядування та Держгеокадастр підписують акт приймання-передачі земельних ділянок;
- орган місцевого самоврядування реєструє право власності територіальної громади на такі земельні ділянки.

На сьогодні більшість громад в Україні мають переважно сільськогосподарське спрямування. Лише в деяких з них розташовані промислові об'єкти, що становлять основне джерело надходжень до місцевого бюджету. Тож ці землі мають допомогти перенаправити велику частину фінансових ресурсів від держави на місце. Передусім громади зможуть отримувати гроші від земельного податку та орендної плати за землю.

У 2018 р. плата за землю складала понад 13% від загальних доходів бюджетів ОТГ. Повна передача земель сільськогосподарського призначення у власність громади в теорії може значно збільшити цей відсоток. Ідея передачі земель, розроблений механізм, вигоди сьогодні і в майбутньому видаються досить логічними і послідовними, однак в реальності громади зустрічаються з цілим спектром проблем, якими не можна нехтувати.

Однією з найважливіших проблем є інвентаризація землі, адже проведення всього спектру землевпорядних робіт потребує великих фінансових вливань, яких у більшості громад нема. Другою проблемою є помилки у формуванні земельних ділянок. Так, часто і громада, і орендарі, і інші учасники земельних відносин зустрічаються з ситуацією, коли земельні ділянки сформовані з помилками, що потім унеможлиблює реєстрацію права власності. Третьою важливою проблемою є отримання ОТГ земель, які вже були передані орендарю. Суть цієї проблеми полягає в тому, що ОТГ не має права розпоряджатися цією землею, оскільки вона належить орендарю. І що більше, щоб отримати цю землю у власність громади, потрібно отримати згоду орендаря. Після закінчення ж оренди ця земля виставляється на аукціон, що є також загрозою для ОТГ, оскільки наступним власником може стати велика агрокомпанія, яка є зареєстрована на іншій території і податки буде сплачувати за місцем реєстрації [17].

Висновки. Систематизація наукових поглядів щодо суті природно-ресурсного потенціалу ОТГ дозволила визначити основні умови використання цього потенціалу у своїй діяльності. Хоча сьогодні ще є низка невирішених питань щодо того, що все ж таки належить громаді, а що ні (нафтові та газові родовища), але вже зроблені перші часові кроки щодо передачі ОТГ прав використання земель сільськогосподарського призначення та отримання додаткових коштів від вирубки лісу головного користування.

Список використаних джерел

1. Шкуратова І.І. Управління природно-ресурсним потенціалом в економічній системі регіону. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Державне управління*, 2011. №1. С. 92-97.

2. Дмитриевский Ю. Д. Природный потенциал и его количественная оценка. *Советские географы XXI МКГ*. Москва. : Наука, 1968. С. 136–147.

3. Реймерс Н. Ф. *Природопользование*: словарь-справочник. Москва. : Мысль, 1990. 639 с.

4. Данилишин Б. М., Дорогунцов С. І., Міщенко В. С., Коваль Я. В., Новоторов О. С., Паламарчук М. М. *Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України*. Київ.: РВПС України, 1999. 716 с.

5. Руденко В. П. *Географія природно-ресурсного потенціалу України*. Львів : Світ, 1993. 240 с.

6. Шевчук Л. Т. Розміщення продуктивних сил. Львів: Видав. ц. ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 150 с.

7. Павлов В. І., Лукін С. О. *Економічний потенціал регіону: діагностика та реалізація*: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2002. 312 с.

8. Клочков В. А. Определение природно-ресурсного потенциала территории как элемент оптимизации природопользования. Территориальная организация общества и управление в регионах. Воронеж, 1996. С.107-109.

9. Деревяко И. П. Анализ воспроизводственных процессов в системе устойчивого развития. Проблемы современной экономики, № 2(26), 2008.

10. Жук П. В. Природно-ресурсний потенціал та природний капітал у парадигмі сталого розвитку Карпатського регіону. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2013. Випуск 5(103). С. 48-57.

11. Мержинський Є. К., Глушевський В. В. Теоретичні аспекти еколого-економічного моделювання природно-ресурсного потенціалу. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2011. № 2. С. 110-116.

12. Олексюк Г. В., Лисяк Н. М., Попадинець Н. М. Концептуально-структурні моделі ендегенного потенціалу об'єднаних територіальних громад як передумова підвищення їх конкурентоспроможності. *Економіка України*. 2019. № 3. С. 55-67

13. *Природні ресурси у фінансово-економічному забезпеченні розвитку об'єднаної територіальної громади* (рекомендації для місцевих лідерів та керівників ОТГ) / [упоряд. М. А. Хвесик, І. К. Бистряков, Д. В. Клиновий]; ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». К., 2018. 36 с.

14. Жулавський, А. Ю., Гордієнко В. П. Природно-ресурсний потенціал регіону в системі економічних відносин. *Ефективна економіка*. № 8, 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2238>

15. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств. Закон України від 10.07.2018 № 2497-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19>

16. Чи отримають ОТГ мільйони від лісу? *Житомир.info*: сайт. 10.09.2018. URL: https://www.zhitomir.info/post_2425.html

17. Передали на місця? Три проблеми з землею для ОТГ. *Економічна правда*: сайт. 12.04.2019. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/04/12/646954/>

References

1. Shkuratova, I. I. (2011). Upravlinnya pryrodno-resursnym potentsialom v ekonomichnyy systemi rehionu [Management of natural resource potential in the economic system of the region]. *Visnyk Akademiyi mytynoyi sluzhby Ukrayiny. Seriya: Derzhavne upravlinnya – Bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine. Series: Public management*, 1, 92-97. [in Ukrainian].

2. Dmitriyevskiy, Yu. D. (1968). Prirodnyy potentsial i yego kolichestvennaya otsenka [Natural potential and its quantitative assessment]. In *Sovetskiye geografyy XXI MGK [Soviet geographers XXI MGK]* (pp. 136–147). Moscow: Science. [in Russian]...

3. Reymers, N. F. (1990). *Pryrodopol'zovanye [Nature management]*: Reference dictionary. Moscow: Thought. [in Russian].

4. Danylyshyn, B. M., Dorohuntsov, S. I., Mishchenko, V. S., Koval, Y. V., Novotorov, O. S., & Palamarchuk, M. M. (1999). *Pryrodno-resursnyy potentsial staloho rozvytku Ukrayiny [Natural resource potential of sustainable development of Ukraine]*. Kyiv: Council for Study of Productive Forces of Ukraine. [in Ukrainian].

5. Rudenko, V. P. (1993). *Heohrafiya pryrodno-resursnoho potentsialu Ukrayiny [Geography of natural resource potential of Ukraine]*. Lviv: World, 240 p. [in Ukrainian].

6. Shevchuk L. T. (2001). *Rozmishchennya produktyvnykh syl [Distribution of productive forces]*. Lviv: Publishing of Ivan Franko national University of Lviv. [in Ukrainian].

7. Pavlov V. I., & Lukin S. O. (2002). *Ekonomichnyy potentsial rehionu: diahnostryka ta realizatsiya [Economic potential of the region: diagnosis and implementation]*. Lutsk: Nadstyr'ya. [in Ukrainian].

8. Klochkov, V. A. (1996). Opredeleniye prirodno-resursnogo potentsiala territorii kak element optimizatsii prirodopol'zovaniya [Determination of the natural resource potential of the territory as an element of environmental management optimization]. In *Territorial'naya organizatsiya obshchestva i upravleniye v regionakh [The territorial organization of society and management in the regions]* (pp. 107-109). Voronezh. [in Russian].

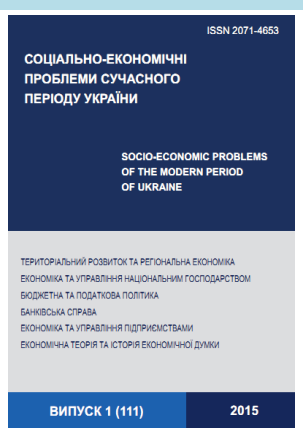
9. Derevyako, I. P. (2008). Analiz vosproizvodstvennykh protsessov v sisteme ustoychivogo razvitiya [Analysis of reproduction processes in the system of sustainable development]. *Problemy sovremennoy ekonomiki – Problems of the modern economy*, 2(26), 45-52. [in Russian].

10. Zhuk, P. V. (2013). Pryrodno-resursnyy potentsial ta pryrodnyy kapital u paradyhmi staloho rozvytku Karpat's'koho rehionu [Natural resource potential and natural capital in the paradigm of sustainable development of the Carpathian region]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny [Socio-economic problems of the modern period of Ukraine]*: Vol. 5(103) (pp. 48-57). [in Ukrainian].

11. Merzhynskyy, Ye. K., & Hlushchevskyy, V. V. (2011). Teoretychni aspekty ekoloho-ekonomichnoho modelyuvannya pryrodno-resursnoho potentsialu [Theoretical aspects of ecological and economic modeling of natural resource potential]. *Ekonomichnyy visnyk Natsional'noho hirnychoho universytetu – Economic Bulletin of National Mining University*, 2, 110-116. [in Ukrainian].
12. Oleksyuk, H. V., Lysyak, N. M., & Popadynets, N. M. (2019). Kontseptual'no-strukturni modeli endogennoho potentsialu ob'yednanykh terytorial'nykh hromad yak peredumova pidvyshchennya yikh konkurentospromozhnosti [Conceptual and structural models of endogenous potential of united territorial communities as a prerequisite for increasing their competitiveness]. *Ekonomika Ukrayiny – Economy of Ukraine*. 3, 55-67. [in Ukrainian].
13. Khvesyk, M. A., Bystryakov, I. K., & Klynovyy, D. V. (Eds.) (2018). *Pryrodni resursy u finansovo-ekonomichnomu zabezpechenni rozvytku ob'yednanoi terytorial'noyi hromady [Natural resources in the financial and economic support for the development of a unified territorial community]: Recommendations for local and UTC leaders*. Kyiv: Institute of Economics of Environmental Management and Sustainable Development of NAS of Ukraine. Kyiv. [in Ukrainian].
14. Zhulavskyy, A. Yu., & Hordiyenko, V. P. (2013). Pryrodno-resursnyy potentsial rehionu v systemi ekonomichnykh vidnosyn [Natural-resource potential of the region in the system of economic relations]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 8. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2238> [in Ukrainian].
15. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny ta deyakykh zakoniv Ukrayiny shchodo stymulyuvannya utvorenniya ta diyal'nosti simeynykh fermers'kykh hospodarstv [On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Some Laws of Ukraine on Encouraging the Establishment and Activity of Family Farms]. Law of Ukraine adopted on 2018, Jul 10, 2497-VIII. *Leglation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19> [in Ukrainian].
16. Chy otrymayut' OTH mil'yony vid lisu? [Will UTCs receive millions from the forest?] (2018, Sep 10). *Zhytomyr.info*: Website. Retrieved from https://www.zhitomir.info/post_2425.html [in Ukrainian].
17. Peredaly na mistysya? Try problemy z zemleyu dlya OTH [Transferred to places? Three ground problems for UTCs] (2019, Apr 12). *Economic Truth*: Website. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/04/12/646954> [in Ukrainian].

Надійшло 02.05.2019 р.

**Proceedings of the
"SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF THE MODERN PERIOD OF UKRAINE"**

Proceedings of the "Socio-economic problems of the modern period of Ukraine" is a specialized scientific-practical edition based National Academy of Sciences of Ukraine and the Institute for regional studies of NAS of Ukraine.

The book highlights the results of studies of institutional and socio-economic problems of development of Ukraine at the macro, meso and micro levels, encouraging to published authors who carry out research work in various sectors of the economy.

The book "Socio-economic problems of the modern period of Ukraine" is included in the List of scientific professional publications of Ukraine in the field of economic sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated by 11.07.2016 №820).

The journal is included in the international scientometric database Index Copernicus, Poland - with 2014.

Site collection: www.zbirnyk.ird.gov.ua